

Návrat ke svobodě a odpovědnosti

Několik poznámek ke kapitole ČR v Evropě a ve světě (Vize 2020)

Jiří Schneider, Prague Security Studies Institute

I. Vize 2020 se zaměřuje na svobodu i bezpečnost. Hlad po energetických zdrojích nás může zbavit jak svobody tak bezpečnosti.

Energetická politika patří mezi oblasti, v nichž je třeba kombinovat opatření na národní, regionální i evropské úrovni a nespolehat pouze na jednu z nich.

Na **národní** úrovni lze vytvořit předpoklady pro diverzifikaci přepravních tras, posílení infrastruktury, energetický mix, opatření v oblasti úspor a spotřeby.

V oblasti spolupráce se **sousedy** je třeba jednak investovat do propojení infrastruktury, tak usilovat o koordinaci postupu při jednání s dodavateli energie, především s Ruskem.

Na **evropské** úrovni jde o to propojit částečně protichůdné principy **společného trhu** a společné **bezpečnostní politiky**. Evropská unie dosud nemá fungující společnou energetickou politiku. Důvodů je několik: rozdíly mezi energetickým mixem jednotlivých zemí, rozpory v otázce jaderné energie, nedostatečné propojení energetické infrastruktury. Neexistuje společný energetický trh, je fragmentován, existuje vysoká míra státní ingerence, a to i formou státního vlastnictví monopolních energetických společností (“národní šampióni”). Na první pohled by vytvoření společného trhu a jeho liberalizace mohlo vést ke sjednocení zájmů. Má to však háček: překotná deregulace a privatizace strategických odvětví (zájem mají producenti včetně Ruska) by znamenala ztrátu kontroly státu nad základními parametry energetické bezpečnosti. Jak si evropské státy zajistí kontrolu nad strategickými rozhodnutími energetických společností, které mohou změnit parametry energetické bezpečnosti (např. obrácení směru produktovodů)? Neměly by podléhat souhlasu vlády, popřípadě parlamentu?

Jakou energetickou politiku potřebujeme?

„Co je doma, to se počítá“

Na národní a lokální úrovni hledat decentralizovaná řešení založená na nových modelech financování a spolupráce a nových technologiích, úsporách energie, která sníží celkovou závislost na dodávkách energie a sníží zranitelnost systému (např. smart grid, posílení role komunit a koncových spotřebitelů);

Je třeba mobilizovat státní, ale i soukromé zdroje na inovace, motivovat firmy k investicím do nových, efektivnějších a energeticky méně náročných technologií. ODS by měla podporovat takovou politiku, která posílí energetickou odolnost a bezpečnost, lhostejno jestli má „zelenou“ nálepku...

Co čekat od EU?

Potřebujeme dodržování pravidel hospodářské soutěže v EU. Jestliže Evropská Komise (DG COMP) dokázala „umravnit“ monopolní chování Microsoftu, dokáže to i v případě Gazpromu?! Zásadní spor se v EU vede mezi těmi, kteří věří v sílu hospodářské soutěže v rámci společných pravidel a institucí, a mezi těmi, kteří uznávají jen sílu dohod velkých energetických firem s požehnáním mateřských států. Na čí straně stojí ODS?

Dále potřebujeme aktivní zahraniční politiku vůči těm dodavatelům zdrojů, pro něž je energetika politickým nástrojem. Potřebujeme schopnost projekce síly, poněvadž většina zdrojů se nachází v krizových a nestabilních teritoriích.

II. K odpovědné evropské politice: realismus a vize

Evropská integrace je výslednicí velkorysé pomoci, pragmatického reálpolitického řešení a prvků normativního idealismu. ODS, která chce zahr. politiku *“realistickou, praktickou a střízlivou”* a zároveň *“odvážnou, ofenzivní a tvořivou”* – by se měla v procesu evropské integrace, která je kombinací visionářství a pozemskosti, architektury a instalatérství - cítit jako doma, nebýt na jeho okraji, ale v jeho centru, maximalizovat schopnost utvářet ad hoc koalice k prosazování zájmů ČR.

Bohužel, navzdory prvnímu dojmu, se politika v EU dostává do pozadí, hlavní roli hraje starost o sociální stát a přerozdělování (ostatně i ve Vizi 2020 je obsáhlá část o

čerpání z evr. fondů, a chybí představa ODS o budoucím rozpočtu EU!)). Dostane se politika opět do centra pozornosti?

Potřebujeme „lepší“ Unii

Evropská unie je *normativním společenstvím a prostorem práva*. Postrádá více politiky ve smyslu kontroly a systému protiváh partikulárních zájmů při utváření evropského právního systému.

Evropská unie je *prostorem neodpovědnosti*. Postrádá více politiky ve smyslu starost o polis a přijetí a jasného vymezení odpovědnosti. Politickou třídu láká rozhodovat v *zóně neodpovědnosti*. Od lokální k evropské úrovni rozhodování roste množství konkurenčních tlaků a naopak klesá politická odpovědnost.

Systém vládnutí v EU je *neskutečně složitý, nepřehledný a neprůhledný*. Existují dva způsoby, jak vyvážit zájmy celku a jeho součástí. Podle mého názoru se **ODS příliš soustředí na zachování jednomyslného rozhodování** (právo veta). Můžeme sice “do hrdel a statků“ hájit “svobodu nebýt přehlasováni”, ale pokud zůstaneme osamoceni, nemusíme tak prosadit své zájmy, nýbrž můžeme se dočkat zákulisní dohody bez nás. Zájem na vícerychlostní integraci, na vytvoření “pevného jádra” bude tím silnější, čím více budeme trvat na zachování konsenzuálního rozhodování v EU. A pokud v “pevném jádru” nebudeme, budeme tak devalvovat dosavadní úsilí o plnoprávné členství a snížíme svůj vliv v EU. **Zrovna v oblasti energetické politiky je v zájmu České republiky být v centru evropské politiky, v pevném jádru, chcete-li!**

Existuje model, který vyvažuje zájmy jednotlivých států a celku prostřednictvím jasného vymezení kompetencí, a to **federace**. Nechalo jsme si federalismus ukrást, není důvod jej přenechat těm, kteří za něj skrývají snahu o “stále užší Unii”. **ODS by se měla podílet na evropských Listech federalistů!** „Stále užší unie“ není žádná “historická nutnost”. Je třeba hledat cestu ke „stále dokonalejší Unii“ („more perfect Union“ - preambule Ústavy USA), což neznamená “nikde více unie”! **Úsilí o společnou evropskou energetickou politiku, o jednotné vystupování a jednání EU vůči dodavatelům energie, je v českém zájmu!**

III. Evropa, Rusko a USA

„*Hodnoty jsou tím, pro co jste ochotni obětovat to, co chcete*“ (Roger Scruton)

Během studené války měla Evropa strategický význam pro SSSR i USA. Evropa dodnes neztratila strategický význam pro Rusko. Ruské pokusy „*získat větší vliv na bývalé státy sovětského bloku*“ budou úspěšné je do té míry, v jaké u nich bude oslabována příslušnost k Západu.

V této situaci je důležité, aby Evropa zůstala strategickým partnerem USA. Evropa a USA mají mnohem více společného, než mají rozdílů. EU a USA jsou základem aliance svobodného světa, „transatlantickým jádrem demokratické civilizace“, „strategickým katamaránem na moři multipolarity“.

Co pro to můžeme udělat?

Ti, kteří podporují sbližování EU a USA, by měli pracovat k tomu, aby Evropa byla více než supermarketem (nejen se vymezovat vůči fiktivní hrozbě vzniku evropského super-státu).

Ti, kteří stojí o transatlantické partnerství by měli pracovat k tomu, aby Evropané byli ochotni nést rizika a v případě nutnosti i oběti. Svět XXI. století nebude prost rizik a hrozeb. Bude třeba hájit své zájmy a hodnoty i jinak než slovy, třeba se zbraní v ruce.

Udržme proto evropský projekt jako inspiraci a maják, jímž nepochybně je zejména pro unijní sousedy. Je možno zůstat realisty a při tom věřit, že je možné mít „lepší Unii“.